

GAV... — MAIL

De digitale nieuwsbrief van de
Groesbeek Airborne Vrienden

40 jaar vrijheid

In het archief van de Groesbeek Airborne Vrienden kwamen we deze bronzen Erasmuspennig tegen. Deze 5 centimeter grote herdenkingspenning is in 1984 door het Ministerie van Buitenlandse Zaken aangeboden aan de veteranen, die toen op bezoek waren in Nederland om de herdenkingen en feestelijkheden, ter gelegenheid van 40 jaar bevrijding, bij te wonen. Op de achterzijde staat in het Latijn de spreuk “Standvastigheid betekent niet altijd hetzelfde zeggen, doch altijd blijven volhouden in het zelfde”.

Van een bijzonder jaar naar een kroonjaar...

Het einde van het jaar is voor veel mensen en organisaties een moment van terugblikken en vooruitkijken. Het afgelopen jaar hebben de Groesbeek Airborne Vrienden een grote bijdrage geleverd aan het programma ‘Vrijheid’ in het Rijk van Nijmegen. Het thema dit jaar was ‘Onvrijheid, strijd om de vrijheid en herstel van vrijheid; toen, nu en morgen’.

De Groesbeek Airborne Vrienden hebben zich het afgelopen jaar gemanifesteerd middels de organisatie van een indrukwekkende tentoonstelling, diverse herdenkingen, een symposium, activiteiten voor jeugd, research van lokale gebeurtenissen in Groesbeek en omgeving, de organisatie van twee grote Kerstconcerten en veel bestuurlijk en regionaal overleg voor het kroonjaar 2024, 80 jaar Market Garden. Uitgangspunt voor 2024 en 2025 is de verbinding van gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog met de actualiteit waarin vrijheid, rechtsstaat en democratie centraal staan. Helaas zijn deze normen en waarden nu actueler dan ooit.

Met veel verdriet, en veel waardering, gedenken wij de leden van de Groesbeek Airborne Vrienden, die ons dit jaar ontvallen zijn. Hun enthousiasme, gedrevenheid en kennis zullen voor de Groesbeek Airborne Vrienden in de toekomst een blijvende bron van inspiratie en stimulatie zijn.

Tot slot wenst het bestuur van Stichting Groesbeek Airborne Vrienden eenieder die ons een warm hart toedraagt mooie feestdagen en een gezond en gelukkig 2024.

Herman Wijnhoven, voorzitter Groesbeek Airborne Vrienden

Terugblik 79 jaar Market Garden

Op zondag 17 september herdachten de Groesbeek Airborne Vrienden Operatie Market Garden met twee ceremonies in de Breedeweg: een bij het Captain Stefanich Monument en een bij het I British Airborne Corps Monument. Verschillende vertegenwoordigers uit de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Duitsland waren daarbij aanwezig. Dit jaar was het thema van de herdenking 'soldaat en burger', waarbij stilgestaan werd bij de interactie tussen de 'gewone burger' van Groesbeek en de 'vreemde

soldaat' die door de oorlog hier belandde, uit Duitsland, uit Amerika of welk land dan ook. Zo ook de anekdote van een Groesbeeker die zijn bevrijders trakteerde op een lekker advocaatje. Reden om de aanwezige paratroopers van the 82nd bij de herdenking ook te trakteren op wat Nederlandse 'eggnog'. Op maandagavond volgde een herdenking bij Hommersum op de crash site van een B-24 Liberator bommenwerper op 18 september 1944. De weergoden waren ons deze dag goed gezind: net voor het begin van de herdenking stopte het met regenen. Na afloop werd met de aanwezigen onder het genot van een drankje nog even nagepraat bij Gaststätte Evers in Hommersum.

Met de klok mee vanaf linksonder: 1) Herdenking bij het Captain Stefanich Monument bij de kerk in de Breedeweg, 2) Colonel Jason Schuenger, commandant van 1st Brigade Combat Team, 82nd Airborne Division legt een krans namens de 82nd Airborne Division bij het Stefanich Monument, 3) de Color Guard van de 82nd Airborne Division bij de herdenking in Hommersum, 4) Herdenking bij het I British Airborne Corps monument in de 17 Septemberstraat in Breedeweg.

Een jonge Karl Leisner

Karl Leisner was een Duitse priester die vóór de oorlog met Kleefse jongeren in Groesbeek op vakantiecamp kwam, omdat jeugdorganisaties – met uitzondering van die van de nazipartij – in Duitsland ingeperkt en later verboden werden. Leisner is uiteindelijk vanwege zijn kritische uitspraken over Hitler opgepakt en zonder enige vorm van rechtsgang vastgezet. Eerst in het concentratiekamp Sachsenhausen en daarna in het kamp Dachau. Op 12 augustus 1945 overleed hij, net bevrijd uit gevangenschap, in een sanatorium bij München aan tuberculose. In 1996 is hij als martelaar door paus Johannes Paulus II zalig verklaard.

Al in 2017 is er een herdenkingspaneel ter nagedachtenis aan Karl Leisner geplaatst in de Knapheideweg in Groesbeek, in de buurt van waar het vakantiecamp destijds was. Nu is er ook een standbeeld van Leisner in de maak.

Dankzij financiële steun van de gemeente Berg en Dal werkt kunstenaar Kathinka Roovers uit Den Bosch aan een buste van Karl Leisner. De opdracht die zij meekreeg: maak een jonge frisse Karl Leisner, zoals hij was als 19 jarige tijdens zijn jeugdkamp in Groesbeek, 1934. De planning is dat in het voorjaar van 2024 het beeld onthuld wordt in aanwezigheid van Duitse en Nederlandse jongeren. De Groesbeek Airborne Vrienden werken hiervoor samen met de Internationale Karl Leisner Kreis, afdeling Groesbeek.

De buste van Karl Leisner is nog 'work in progress'.
Inzet: een jonge Karl Leisner, uitgangspunt voor het beeld.

80 jaar vrijheid

Volgend jaar september 2024 herdenken we binnen de gemeente Berg en Dal 80 jaar Operatie Market Garden, gevolgd door 80 jaar Operatie Veritable (Rijnlandoffensief) in februari 2025. Voor deze zogenaamde 'kroonjaren' zijn we al bezig om verschillende activiteiten voor te bereiden. Om de boodschap van 80 jaar Vrijheid op verschillende manieren over te brengen, zoeken we ook nadrukkelijk de samenwerking met organisaties die actief zijn op cultureel en educatief gebied met als doel vorm en inhoud te combineren. We

hebben daarom verschillende organisaties binnen de gemeente Berg en Dal aangeschreven met de uitnodiging om te kijken waar samenwerking mogelijk is, ieder vanuit zijn eigen passie. We willen zo volgend jaar 80 jaar bevrijding op een brede en gevarieerde manier met zoveel mogelijk mensen beleven.

We hebben al enkele positieve reacties mogen ontvangen, maar we hopen nog op meer. Zie dit bericht dan ook als een oproep aan organisaties om zich alsnog bij ons te melden via info@groesbeekairbornevrienden.nl.

Verhalen van toen voor later

Het aantal levende ooggetuigen van de bezetting en de bevrijding wordt logischerwijs elk jaar minder. De schaarse WO2-veteranen zijn inmiddels rond de honderd jaar oud. Inwoners uit de regio die alles nog met eigen ogen hebben gezien waren destijds kinderen en zijn nu in de tachtig en negentig. In september hebben we daarom via onder andere Omroep Gelderland een oproep gedaan aan de Groesbekers die de oorlog hebben meegemaakt om – nu het nog kan – hun herinneringen van toen met ons te delen.

Het resultaat is dat we al vijf personen hebben geïnterviewd en de zesde staat al gepland. Hiermee leggen we hun indrukken en ervaringen van toen vast voor de toekomstige generaties.

Siem van der Kolk op bezoek bij Riek Langeveld - Theunisse voor het afnemen van een interview over haar herinneringen aan de oorlog en de bevrijding.

Kerstmis in den vreemde

Met twee kerstconcerten in Wyler en Groesbeek is muzikaal stilgestaan bij de gebeurtenissen in het najaar 1944. Toen werden inwoners van Groesbeek, Beek, Ooij, Leuth, Millingen vanwege het oorlogsgeweld geëvacueerd naar verschillende streken in Nederland en zelfs tot in België. Ook de bevolking van de aanliggende Duitse dorpen als Wyler, Kranenburg, Nütterden, Donsbrüggen en de stad Kleve moesten vluchten

voor het oorlogsgeweld. Verwijderd van huis en haard werd Kerstmis in een vreemde omgeving en onder moeilijke omstandigheden gevierd. De Groesbeek Airborne Vrienden organiseerde deze twee concerten samen met het Sankt Cäcilienchor uit Wyler, met muzikale bijdragen van het symfonieorkest Ensemble Conservatoire en de Batavorum Pipes and Drums. De kerstliederen werden afgewisseld met korte ooggetuigenverslagen, ondersteund met unieke (film)beelden van de evacuatie. We kijken terug naar twee geslaagde concerten.

Het kerstconcert in de Sankt Johannes Baptist kerk in Wyler (Duitsland) op zaterdag 9 december.

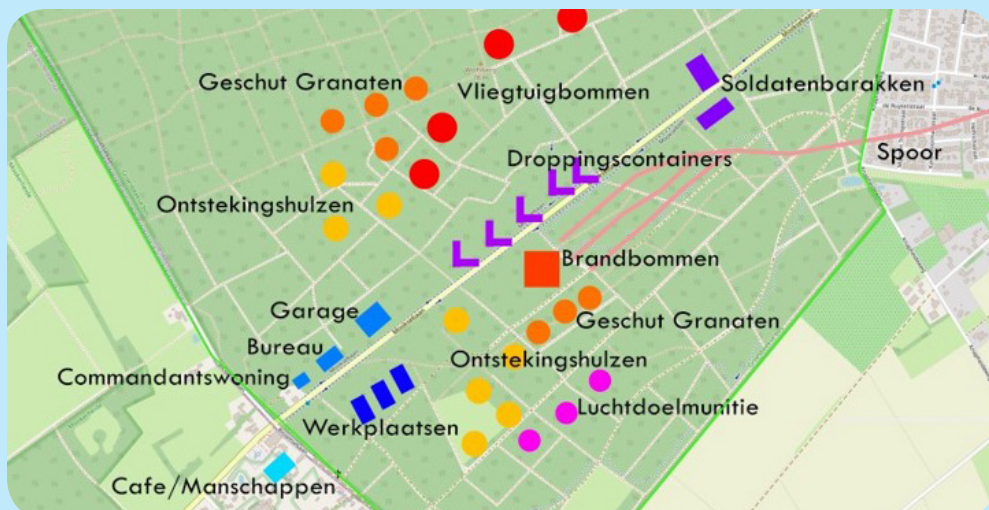
Project Bommenbos

Het is de hoogste tijd hierover iets met u te delen. Dit project, over het Duitse Feldmunitionslager 15/VI dat destijds was gesitueerd in het bos aan weerszijden van de Mooksebaan, is ongeveer twee jaar geleden serieus opgepakt door de Groesbeek Airborne Vrienden.

Het bommenbos, zoals het in de volksmond beter bekend is, was tijdens de Tweede Wereldoorlog één van de zeven munitieopslagplaatsen voor de Luftwaffe in Nederland en is waarschijnlijk voorjaar 1943 in gebruik genomen. Het onderzoek naar dit complex is spannend, maar niet eenvoudig. Weinig bronnen en de bronnen die er zijn, zoals berichten en situatieschetsen van het toenmalig verzet, zijn niet altijd betrouwbaar. Positief daarentegen zijn we over de afgenomen interviews met ooggetuigen, waaronder een persoon die op 16-jarige leeftijd korte tijd in het munitiedepot werkte voor een Nederlandse aannemer. De beschrijvingen die zij gaven over hoe het er in het depot uitzag, zijn volkomen in lijn met wat we op de vele foto's van vooral Amerikaanse makelij zien. Het belangrijkste document echter, is een Duits calamiteitenplan

dat dateert van juli 1944 en beschrijft wat er dient te gebeuren in het geval van een Geallieerde aanval. De belangrijkste gegevens uit bovengenoemde bronnen vormen de input voor een zeer gedetailleerde kaart van het munitiedepot. Die is begin dit jaar door Frank van Duin gemaakt en laat bunkers, stellingen en zelfs de prikkeldraadversperringen zien.

Door de samenwerking in dit project met o.a. een amateurhistoricus uit Tilburg, aankomend en senior archeologen, Staatsbosbeheer en het Groesbeeks Milieujournaal, komen we ook op ander vlak veel te weten over de rijke cultuurhistorische geschiedenis van dit stuk bos. Het project wordt gefinancierd door de afdeling Erfgoed van de gemeente Berg en Dal.

Boven: een van de weinige foto's van de opslag van Duitse munitie in het 'bommenbos' in de Groesbeekse bossen. Een speciale spoorlijn, het 'bommenlijntje' liep van de opslagplaats naar het treinspoor tussen Groesbeek en Kleve.

Links: weergave van de verschillende objecten en opslagplekken in het bommenbos op een hedendaagse kaart.

Lotharings Kruis

Sinds januari 2019 staat er in de Molenweg in Plasmolen (gemeente Mook en Middelaar) een monument ter nagedachtenis aan de 325th en 401st Glider Infantry Regiment en de 505th Parachute Infantry Regiment. Soldaten van deze eenheden hebben in de nabijgelegen bossen van de Kiekberg in september 1944 hevig gevochten. Initiatiefnemer en maker van het monument is Tim Hendriks, auteur van de publicatie 'The 325th GIR in Holland September 1944' (2021).

Het monument heeft de vorm van een Lotharings kruis. Dit type kruis is onderdeel van het embleem van de 325th Glider Infantry Regiment en stond ook op de helmen van de soldaten. Het monument is van hout en is in de loop der tijd een paar keer beschadigd. Dit viel ook Jos Kouws van het Montessori College in Groesbeek op. Een toekomstbestendige vernieuwing van het

monument leek hem een mooie schoolopdracht. En zo kruisen twee paden elkaar: Siem van der Kolk is leerling van het Montessori College en lid van de jongerenafdeling van de Groesbeek Airborne Vrienden. Na afstemming met Tim Hendriks is Siem nu bezig met een metalen versie van het kruis, zodat er binnenkort een vernieuwd, stevig monument geplaatst kan worden.

Links het huidige houten monument in Plasmolen en rechts de nieuwe, metalen versie in aanmaak.

Afscheid

Dit jaar, met name in het laatste kwartaal, moesten we helaas afscheid nemen van vijf personen die ieder op hun eigen manier veel betekend hebben voor de Groesbeek Airborne Vrienden.

Op 13 mei van dit jaar stierf **Leo Zillessen** van de Horst. Leo kampte al jaren met een longaandoening die hem met name tijdens de Coronapandemie aan huis gekluisterd hield. Hij moest daardoor zijn werkzaamheden voor Omroep Berg en Dal en Heemkundekring Groesbeek stoppen en schoof niet meer aan bij

onze reguliere vergaderingen. Leo kwam eind november 2011 bij de Airborne Vrienden waar hij graag vertelde over de oorlogsgeschiedenis op de Horst, zijn domein. Over de Horst, daar schreef Leo graag en veel over. Zijn nalatenschap is dan ook omvangrijk te noemen. Het deel over de oorlog is aan ons overgedragen en wordt gedigitaliseerd. Leo was 68 jaar.

Leo Zillessen tijdens Memorial Day 2018 in Margraten.

Op 5 oktober stierf **An Berben**. Een energieke vrouw die altijd voor ons klaarstond als we haar weer eens vroegen op te draven in haar Willy's Jeep. Tot op hoge leeftijd en met veel bravoure en souplesse reed An in dit voertuig nog overal naar toe. Dat beeld zal bij veel lezers een aha-moment teweeg brengen. Naast vrijwilligster op de jaarlijkse Klösdag was An ook een trouwe bezoeker van onze herdenkingen. An was 93 jaar.

An Berben in haar Willy's Jeep tijdens de Klösdag in 2022.

Een dag later stierf **Cees Pot**. Nederlander van geboorte, maar al jaren woonachtig net over de grens in Duitsland. Ook Cees was een graag geziene gast bij onze herdenkingen alsmede vrijwilliger op de Klösdag. Iemand waar je niet makkelijk omheen kon. Een persoonlijkheid met een goed verhaal die zijn woorden zorgvuldig koos. Als Cees ergens afkeurend over dacht, zei hij dat ook. 'Niet goed' zei hij dan. En als het wel zijn goedkeuring kon wegdragen zei hij het ook. Cees was 76 jaar.

Cees Pot geeft uitleg tijdens de Klösdag in 2018.

Van wat recentere datum is het overlijden van **Pierre Ronden**. Pierre leerden we kennen als koster van de Sint Antoniuskerk in de Breedeweg waar we regelmatig een herdenking houden. Een lieve man die meteen liet merken zich betrokken te voelen bij onze activiteiten. Altijd zeer behulpzaam en belangstellend. Pierre vertelde graag over de kerk; dat deze op het fundament van de oude kerk was gebouwd en dat die fundamenteën nog altijd zichtbaar zijn. Onze buitenlandse gasten vonden die verhalen prachtig en lieten zich door Pierre regelmatig uitnodigen de spits van de kerktoren te bezichtigen of zelfs de klok te luiden. Pierre was 71 jaar.

Pierre Ronden samen Shefali Razdan Duggal, de ambassadeur van de Verenigde Staten, tijdens haar bezoek aan de Groesbeek Airborne Vrienden in 2023.

In 2010 kwam **Frank van Duin** uit Milsbeek samen met zijn vriend Kevin Lemmens bij de Airborne Vrienden. Twee energieke jonge gasten die we een jaar eerder leerden kennen tijdens 65 jaar Bevrijding. Beiden met een enorme kennis van de lokale WO2-geschiedenis. Echt een aanwinst voor de Airborne Vrienden. Tijdens de kroonjaren 2014-2015, 70 jaar Bevrijding, hebben we samen mooie projecten gerealiseerd. Frank nam toen het voortouw bij het ontwerpen van de Market-Garden kaart die in grote oplage werd gedrukt. In de jaren daarna ontwikkelde Frank zich verder als amateur historicus. Richtte onder andere de stichting Veritable op, ging battlefield tours

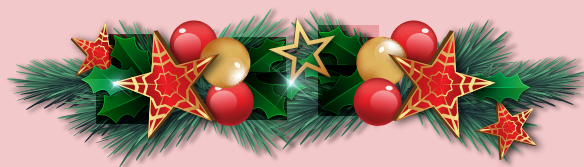
organiseren en bouwde samen met anderen prachtige tentoonstellingen in Gennep. Een creatieve geest die op een prettige manier over uiteenlopende onderwerpen meepraatte en dingen bedacht die hij ook nog eens razendsnel in elkaar kon zetten. Enkele jaren geleden kocht Frank een Willy's jeep die hij samen met zijn 'maatje' Leon van Bakkum volledig strippte, in de juiste kleuren spoot en weer opbouwde. Afgelopen mei reed hij scholieren hierin rond tijdens de jaarlijkse Klösdag. De laatste maanden ging het op persoonlijk vlak minder goed met Frank. Hij praatte daar liever niet over en reageerde nog sporadisch in een van de vele Whatsapp groepen waarin lopende projecten werden besproken. Een laatste 'duim omhoog'

emoji symbool de avond van 19 november toen Frank afscheid van het leven nam. Het nieuws van zijn overlijden raakte ons allen heel diep. Het verdriet wordt breed gedragen en duurt voort. Frank zal door ons allemaal zeer worden gemist. Frank was 39 jaar.

Frank van Duin in zijn jeep bij de opening van het 'Lambrechtsen Bridge' monument in Oeffelt in 2022.

**De Groesbeek
Airborne Vrienden
wensen iedereen
fijne Kerstdagen
en een gezond en
gelukkig 2024!**

Colofon

Redactie

Marco Cillessen, Roel Kerkhoff, Herman Wijnhoven

Verantwoording foto's

Pag 1. GAV; pag 2. Paul ten Broeke, Piet Spanjers, 82nd Airborne Div.; pag 3. GAV, Int. Karl Leisner Kreis; pag 4-6. GAV; pag 7. Piet Spanjers; pag 8. GAV, IWM

GAV-mail is de digitale nieuwsbrief van de Groesbeek Airborne Vrienden en wordt verzonden aan onze relaties. Via de nieuwsbrief houden we je op de hoogte van onze activiteiten en van gerelateerd nieuws.

**Groesbeek
Airborne
Vrienden**

www.groesbeekairbornevrienden.nl
p/a Jan Steenweg 11
6562 BX Groesbeek